

International Multidisciplinary
Research Journal

*Indian Streams
Research Journal*

Executive Editor
Ashok Yakkaldevi

Editor-in-Chief
H.N.Jagtap

Welcome to ISRJ

RNI MAHMUL/2011/38595

ISSN No.2230-7850

Indian Streams Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board. Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

International Advisory Board

Flávio de São Pedro Filho
Federal University of Rondonia, Brazil

Kamani Perera
Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus PopPhD, Partium Christian
University, Oradea, Romania

Mohammad Hailat
Dept. of Mathematical Sciences,
University of South Carolina Aiken

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Faculty of Philosophy and Socio-Political
Sciences Al. I. Cuza University, Iasi

Hasan Baktir
English Language and Literature
Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Dept of Chemistry, Lahore University of
Management Sciences[PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Ilie Pinte,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

.....More

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh, Ratnagiri, MS India Ex - VC. Solapur University, Solapur

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur
University, Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education,
Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji
University, Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance
Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College,
Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirottriya
Secretary, Play India Play, Meerut (U.P.)

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director, Hyderabad AP India.

S. Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh,
Vikram University, Ujjain

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University,
Solapur

R. R. Yaliker
Director Management Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science
YCMOU, Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University,
Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S. KANNAN
Annamalai University, TN

Satish Kumar Kalhotra
Maulana Azad National Urdu University

दलितांचे प्रश्न नि आम्ही : एक सामाजिक चिंतन

अशोक कांबळे

मराठी विभाग प्रमुख , आबासाहेब पारवेकर महाविद्यालय,यवतमाळ.

सारांश : -दलितांचे प्रश्न नि आम्ही' हा श्रीराम फुलुके यांचा वैचारिक लेखसंग्रह सामाजिक चळवळीला पूरक ठरणारा आहे. मु. फुले निर्वाणशताब्दी व डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांची जन्मशताब्दी यानिमित्ताने हे प्रासंगिक लेखन झाले असले तरी सामाजिकदृष्ट्या या पुस्तकाचे महत्व चिरंतन राहणार आहे यात शंका नाही. डॉ.गंगाधर पानतावणे यांनी या पुस्तकाला वैचारिक प्रबोधनाला चालना देणारी प्रस्तावना लिहीली आहे.

प्रस्तावना :

उपरोक्त लेखसंग्रहामध्ये एकोणविस विषयावर अतिशय विचारपूर्वक विवेचन केले आहे. समाजातील जिद्दाळ्याचे प्रश्न लेखकाने हाताळले आहेत. फुले-आंबेडकरांची एकूणच परिवर्तनवादी चळवळ, संत साहित्यातील पुरोगामी संतांचा विचार व बहुजन समाजाची चळवळ कशी प्रबोधनाच्या दिशेने जाईल याचा शोध श्रीराम फुलुके यांनी मोठ्या हृदयद्रावक शब्दात घेतला आहे.

संत नामदेवांच्या अभंगातील सामाजिक संदर्भ लक्षात घेऊन अभंगातून प्रबोध नाही वृत्ती जनसामान्यापर्यंत कशी पोहचेल यादृष्टीने नामदेवांनी तत्कालीन समाजाला मार्गदर्शन केले. तर संत चोखामेळा यांनी अभंगातूनल भावी कल्याणाचा सम्यक मार्ग निवडला होता. परंतु तत्कालीन समाज व्यवस्थेने चोखोबाला तरु दिले नाही. यातनाहीन माणसाला दूर का सारले जाते असा वारंवार प्रश्न चोखोबा विचारत राहिले, अन्याय व छळ यांचे चित्रण त्यांनी रेखाटले आहे. म्हणूनच चोखोबा म्हणतात -“ऊस डोंगा परि रस नोहे डोंगा, काय भुललासी वरलीया रंगा” त्यांच्या या अभंगात करुण व आर्तता भरली आहे.

श्रीराम फुलुके म्हणतात, स्त्री-स्वातंत्र्य चळवळीचा पाया जोतिराव फुले यांनी घातला. स्त्री-शिक्षणाची सुरुवात त्यांनी स्वतः पत्नीपासून केली. स्त्री शिकली तर ती संपूर्ण कुटुंबाला समजदार करते, ही दूरदृष्टी फुल्यांमध्ये होती. स्त्री-स्वातंत्र्यासाठी जोतिबांनी केलेल्या अनमोल कार्याला तोड नाही. तर दुसरीकडे डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी आदर्श समाजशिक्षणाचे तळागाळापर्यंत लोण पोहचविले. शिक्षण ही पवित्र संस्था आहे. शाळेत मन सुसंस्कृत होते, शाळा म्हणजे उत्तम नागरिक तयार करण्याचे क्षेत्र, ते एक राष्ट्रीयतेचे, मानवतेचे नि अज्ञानतम दूर करण्याचे उदात्त कार्य आहे, असे मौलिक विचार डॉ.आंबेडकरांनी मांडले.

‘मी भारत बौद्धमय करीन’ ही बाबासाहेबांची प्रतिज्ञा आम्ही अद्यापही व पुढेही पूर्णत्वास नेऊ अशी परिस्थिती दिसत नाही. धम्म चळवळ गतिमान कशी होईल याकडे लेखकाने जनतेचे लक्ष वेधले आहे. जी जात नाही अशी ती जात असे म्हटले जाते तर ते बरोबरच आहे. सर्व धर्म समभाव व जातीधर्म निरपेक्षता याला समाजात नाममात्र स्थान आहे. माणसामाणसामध्ये अंतर वाढविणारी जातीसंस्था ही समाजाला लागलेली महाभयानक किड आहे. कायद्याने जातीयता जाण्यापेक्षा मनातील जातीयता दूर होणे महत्वाचे आहे असे लेखक म्हणतो.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या महापरिनिर्वाणानंतर दलित समाजाची एकूणच स्थिती ढासाळली. समाज गटागटात विभागला आणि नानाविध संघटन उभे राहून एक ना धड भाराभार चिंध्या अशी विचित्र चित्रावली तयार झाली. व्यक्तीवादातून एकसंघ नेतृत्वाला तडे गेले. समाज दुभंगून गेला.

एकोणविसावे व विसावे शतक फुले-आंबेडकरांचे कर्तृत्वाने प्रेरित झाले आहे. डॉ. आंबेडकरांनी फुल्यांच्या पावलावर पाऊल टाकून वैभवशाली इतिहास घडविला व समाजातील जे दलित, शोषित आदिवासी, भटक्या-विमुक्त व बहुजन समाजाविषयी तीव्र जाणीव वारंवार व्यक्त केली याचे विवेचन विचाराला चालना देणारे आहे.

दलितांचे प्रश्न नि आम्ही लेखसंग्रहात काही मान्यवरांच्या मुलाखती घेतल्या आहेत. दलित चळवळ धम्माकडे जाणची गरज आहे. राखीव जागा हे समतेचे तत्त्व आहे. दलित राजकारणाने एकसंघ लढा देऊन एकखांबी नेतृत्व निर्माण करण्याची गरज आहे व दलित स्त्रियांमध्ये सुधारणा करण्यासाठी आर्थिक विकासावर अधिक भर द्यावा ही लेखकाची समाजाला बळकट करणारी आहे.

लेखक समाजाचा एकांगी विचार करत नाही. कोणताही चांगला विचार हा समाजाला पूरक ठरत असतो. म्हणूनच फुलुके यांच्या बहुजन समाजात परिवर्तन झाले पाहिजे, माणूस गुलामगिरीतून तुटला पाहिजे, त्यांच्यात क्रांती झाली पाहिजे असे

अंतःकरणातून वाटते व तसेच त्यांनी मांडणी केली आहे.

डॉ. आंबेडकरांना आर्थिक व राजकीय क्रांतीपेक्षा सामाजिक क्रांती प्रथम अभिप्रेत होती. समाजमन बदलल्याशिवाय माणसाची प्रगती नाही याची जाणीव लेखकाला निश्चितच आहे. म्हणूनच आजच्या युवकाचे हक्क व जबाबदारी कोणती, युवकाकडून अपेक्षा कोणत्या, राष्ट्रीय प्रौढशिक्षण, ग्रामीण शिक्षणाची समस्या व स्त्रीमुक्ती चळवळीची गरज, अविकसित पारधी समाजाला समाजाच्या जिवंत प्रवाहात सामील करून घ्यावे ही श्रीराम फुलुके यांची समाजाविषयीची पोटतिडकी विलक्षण लक्षणीय व विचारास प्रवृत्त करायला लावणारी निश्चितच आहे.

आज दलितांच्या अनेकविध पातळीवर समस्या निर्माण झाल्या असून त्याची सोडवणूक करण्यासाठी संघटन असणे आवश्यक आहे. परंतु समाजामध्ये समन्वय व तारतम्य नसल्यामुळे दलितांचे प्रश्न सुटणे दुरापास्त आहे. केवळ शिक्षण घेऊन भागत नाही. एकजुटीने संघटीत होवून एकमुखी निर्णयावर योग्य पाऊल उचलले तर दलितांची प्रगती थांबणार नाही. केवळ राजकारणामुळे आर्थिक प्रगती होऊही शकेल पण मन घडविण्यासाठी परिवर्तन व प्रबोधनाची नितांत गरज आहे. खेड्यापाड्यामध्ये दलित समाज विखुरलेला आहे. त्यांच्या समस्या समजून घेणे आवश्यक आहे. त्यासाठी संघटना कार्यरत असणे काळाची गरज आहे.

दलितांचे प्रश्न नि आम्ही या श्रीराम फुलुके यांच्या लेखसंग्रहाला महाराष्ट्र राज्य साहित्य व संस्कृती मंडळाचे अनुदान प्राप्त झाले आहे. विवेकनिष्ठा, चिकित्सा, अभ्यासवृत्तीची ही निर्मळ भूमिका लक्षात येते. समाजपरिवर्तनाची नवी जाणीव फुलुके यांनी लेखसंग्रहातून सुचविली आहे. केवळ रोखठोक टीका न करता प्रश्नांनी अंतर्मुख होऊन संयमाने प्रश्नांच्या आशयाची मुद्देसुद मांडणी केली आहे.

श्रीराम फुलुके यांचा लेखसंग्रह समाज संस्कृती, शिक्षण, इतिहास व साहित्य अशा अंगांनी विस्तारलेला असून त्याचे विचारमूल्य औचित्य व मौलिक आहे. मानवतावादी दृष्टिकोनातून सातत्याने मांडला आहे. भाऊ दादंडे यांचे मुखपृष्ठ व श्रीनिवास मुद्रणालय यांची छपाई अतिशय जमेची बाजू आहे. श्रीराम फुलुके यांचा वैचारिक क्षेत्रातील चौफेर प्रवास अधिक गतिमान होईल अशी आशा व्यक्त करायला मुळीच हरकत नाही.

Publish Research Article International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper, Summary of Research Project, Theses, Books and Book Review for publication, you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed, India

- ★ International Scientific Journal Consortium
- ★ OPEN J-GATE

Associated and Indexed, USA

- Google Scholar
- EBSCO
- DOAJ
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Database
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Indian Streams Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005, Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.isrj.net